

Rituale Romanum, Editio Princeps (1614), a cura di Manlio Sodi, Juan Javier Flores Arcas, Città del Vaticano 2004, 442 s.

Watykańska seria wydawnicza Monumenta Liturgica Concilii Tridentini cieszy się zasłużonym powodzeniem. Wydawnictwo watykańskie wydało piąty tom w tej serii zatytułowany *Rituale Romanum (Rytuał Rzymski)*. Rytuałem nazywamy najogólniej mówiąc księgę (nie wszyscy dodają słowo „liturgiczną”), zawierającą modlitwy i ryty, którymi posługuje się przewodniczący liturgii i wspólnota wierzących, przy sprawowaniu sakramentów i sakramentaliów. Tak więc, jak nieodzowny jest w Kościele mszał

do celebracji mszy świętej, czy Liturgia godzin (brewiarz) jako modlitwa uświęcająca godziny dnia, tak bez rytuału trudno byłoby celebrować sakramenty i sakramentalia. Chociaż, jak zauważają znawcy przedmiotu, wielu liturgistów i nie tylko, zajmowało się studium mszałów i brewiarzy, a o wiele mniej osób podejmowało studium rytuałów. Dobrze zatem, że prezentowane tu *Rituale Romanum*, chociaż koncentruje się głównie na rytuale Pawła V, traktuje studium o wiele szerzej, sięgając również do początków rytuału i kształtowania się go w ciągu wieków.

Recenzowane *Rituale Romanum* otwiera prezentacja autorstwa nieżyjącego już ks. prof. A. M. Triacca, który od początku przygotowywał serię Monumenta Liturgica Concilii Tridentini na Wydziale Teologicznym Papieskiego Uniwersytetu Salezjańskiego w Rzymie, razem z ks. prof. M. Sodim i innymi. Ks. A. M. Triacca ukazuje w niej wartość i sens wydawania dzisiaj *Rituale Romanum* z 1614 r. Stwierdza między innymi, że prezentowany rytuał jest znakiem i świadectwem praktyki duszpasterskiej Kościoła, koncentrującej się na przepowiadaniu, na celebracji sakramentów sakramentów i sakramentaliów. Jest on przede wszystkim księgą dla prezbitera czy biskupa, którzy mogą wspólnocie wiernych przekazać głębię duchowości liturgicznej.

Po prezentacji następuje wprowadzenie do księgi. Zostało ono solidnie opracowane przez ks. M. Sodiego i J. J. Flores Arras. Obejmuje ponad 60 stron numerowanych cyframi rzymskimi. Autorzy najpierw przedstawiają (na ile jest to dzisiaj możliwe) całą pierwotną historię powstawania *Rytuału Rzymskiego*. Sięgają Oni do *beraka* i najstarszych świadectw chrześcijańskich, jak *Tradycja* i *Konstytucje apostołskie*. Następnie ukazują znany nam już dokładniej historyczny proces formowania się *Rituale Romanum*. W tym celu badają zarówno sakramentarze jak i *Ordines Romani*, a także różne pontyfikaty i wcześniej powstałe rytuały, aż do początku XVII wieku. Szczególną uwagę autorzy wprowadzenia poświęcają samemu *Rituale Romanum* Pawła V. Podają również kryteria, jakie zastosowano przy obecnym wydaniu księgi (s. LXXIII). Czytelnik dowie się na przykład, co oznaczają zamieszczone na marginesie numeracje i jak może skonfrontować zamieszczone formuły i teksty omawianego *Rituale Romanum* np. z wydaniem wzorcowym z 1952 r.

Po wyżej wspomnianym wprowadzeniu, następuje anastatyczny wydruk *Rituale Romanum*. Obejmuje on z erratą 236 stron. Można wyróżnić w nim, podobnie jak we współczesnych księgach: dekret i konstytucję apostołską papieża Pawła V, sam rytuał, indeks rzeczowy oraz wspomnianą już erratę. We wprowadzeniu do obecnego wydania księgi słusznie zauważono, że wydanie rytuału z 1614 roku nie tylko prezentuje pewną syntezę różnych rytuałów, lecz także otworzyło drogę do nowych adaptacji przy kolejnych wydaniach rytuałów, jakie ukazywały się aż do *Vaticanum II*. Ten intere-

sujący materiał zachęca teologów do prowadzenia wielopłaszczyznowego studium teologiczno-liturgicznego. Pola badań podsuwa chociażby trzeci dodatek do tego wydania, przedstawiający indeks wielorakich formuł, takich jak modlitwy, egzorcyzmy, psalmy i śpiewy, lektury biblijne czy hymny. Jak zatem widać, *Rituale Romanum* jest dla uprawiających liturgię i inne dziedziny teologiczne - dzięki swojemu bogactwu treści - znaczącym świadectwem przeżywania celebracji wiary, przynajmniej od początku XVII w. aż do czasu reformy liturgicznej Soboru Watykańskiego II. Nawet pobieżne studium *Rituale Romanum* wykazuje, że jego cenny materiał powinien zainteresować wszystkich liturgistów oraz osoby czynnie zaangażowane w szeroko pojętej teologii pastoralnej.

Warszawa

KS. ADAM DURAK SDB